

Art 115 § 22. Handlem ludźmi jest werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem:

1. przemocy lub groźby bezprawnej,
2. uprowadzenia,
3. podstępu,
4. wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania,
5. nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności,
6. udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą
- w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w szczególności w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka albo w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione w pkt 1-6.

Czynności - uważa się, że na potrzeby analizy przyjąć należy definicje słownikowe (M.J. Sokołowska-Walewska)¹

werbowanie - namawianie kogoś do wzięcia udziału w czymś lub do przystąpienia do czegoś, przyjmowanie, rekrutowanie;

transport - przewóz różnymi środkami transportu

dostarczanie - oddawanie czegoś do rąk, przynoszenie na miejsce przeznaczenia, doręczanie

przekazywanie - powierzanie komuś czegoś, oddawanie do dalszego dysponowania

przechowywanie - przetrzymywanie kogoś/czegoś w ukryciu przez pewien czas, ukrywanie, magazynowanie

przyjmowanie - zapewnienie komuś pobytu, udostępnienie pomieszczenia, branie kogoś do siebie, dawanie komuś pracy

Środki, metody

przemoc - w ujęciu kryminologicznym przemoc oznacza wszelką siłę czy też przewagę wykorzystywaną do czynów bezprawnych dokonywanych na jednostce.² pomocna może być też definicja zawarta w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie:

przemoc to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste pokrzywdzonych, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne.

1 Sokołowska-Walewska M.J., *Definicja handlu ludźmi na tle prawa międzynarodowego*, Prokuratura i Prawo, nr 5, 2012, s. 84-109.

2 M. Binczycka-Anholzer [w:] *Wielka Encyklopedia Prawa*, Wyd. Prawo i Praktyka Gospodarcza, Białystok - Warszawa 2002, s. 787

groźba bezprawna - groźba popełnienia przestępstwa na szkodę pokrzywdzonego lub osoby jemu najbliższej. Także groźba spowodowania postępowania karnego lub rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej (art. 115 § 12 kodeksu karnego).

* **osoby najbliższe to przede wszystkim: małżonek, dzieci, wnuki, rodzice, dziadkowie, rodzeństwo, powinowaci oraz osoby pozostające w konkubinacie.**

uprowadzenie - (*kidnapping*) oznacza porywanie, zabieranie lub zwykłe przemieszczenie osoby z dotychczasowego miejsca pobytu w inne miejsce. W przypadku dziecka wiąże się to z faktycznym pozbawieniem możliwości wykonywania w stosunku do niego dotychczas sprawowanej opieki lub nadzoru przez osoby uprawnione (rodziców, opiekunów). (por. art. 211 kodeksu karnego, Z. Siwik)³

podstęp -

Nigdzie w pozostałych przepisach kodeksu nie funkcjonuje "podstęp" obok "wprowadzenia w błąd". Dominuje tendencja do uznawania podstępu i wprowadzenia w błąd za synonimy - Zob. komentarz do art. 286 kk (Oszustwo) "Wprowadzenie w błąd polega na podjęciu przez sprawcę podstępnych zabiegów prowadzących do wywołania u pokrzywdzonego mylnego wyobrażenia o rzeczywistości" (M. Kulik, Komentarz do art. 286 kk).

Podobnie jest w prawie cywilnym, gdzie podstęp to nic innego jak celowe, świadome działanie polegające na wywołaniu mylnego wyobrażenia o rzeczywistym stanie rzeczy. W takim ujęciu podstęp = wprowadzenie w błąd.

wprowadzenie w błąd - wywołanie u kogoś wyobrażenia o istniejącej rzeczywistości, która jest inna niż przedstawiona przez sprawcę (B. Michalski)

wyzyskanie błędu - wykorzystanie przez sprawcę mylnego wyobrażenia pokrzywdzonego o istniejącej rzeczywistości.

wyzyskanie niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania - niezdolność do należytego pojmowania przedsiębranego działania wynika z różnych czynników, najczęściej o charakterze endogennym. W grę wchodzi choroba psychiczna, upośledzenie umysłowe, alkoholizm, narkomania, nikłe doświadczenie życiowe, niedostateczna socjalizacja (G. Łabuda, Komentarz do art. 286 kk).

nadużycie stosunku zależności - obejmuje zarówno zależność wynikająca z mocy przepisów (np. dziecka od rodziców), jak i faktyczną zależność. Jest to stosunek, który daje jednej osobie możliwość wywierania określonego wpływu bezpośredniego lub pośredniego na losy i położenie prawne, społeczne i ekonomiczne innej osoby.⁴

wykorzystanie krytycznego położenia - Krytyczne położenie oznacza trudną sytuację życiową pokrzywdzonego, zazwyczaj związaną z istniejącym zagrożeniem o zróżnicowanej naturze. Nie jest konieczne, aby życie lub zdrowie ofiary były zależne od ingerencji sprawcy; wystarczy taki stan rzeczy, że udzielenie pomocy przez sprawcę (np. udzielenie pożyczki, prolongata długu) wyzwoli daną osobę od przykrych następstw (np. uchroni przed dotkliwą stratą majątkową lub szkodą moralną, utratą stanowiska, niemożnością zaspokojenia pilnych potrzeb osób bliskich) (M. Mozgawa, komentarz do art. 199 kk);

3 M. Filar (red.), Kodeks Karny. Komentarz, Lexis Nexis, 2012.

4 Postanowienie SN z dnia 18 grudnia 2008 r., V KK 304/08, LEX nr 485036

wykorzystanie sytuacji bezradności - zachodzi ona wówczas, gdy dana osoba nie ma innego - realnego lub możliwego do zaakceptowania - wyboru niż poddanie się nadużyciu (art. 2 ust. 2 Dyrektywy 2011/36/UE).

Udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą - obejmuje obie strony "transakcji" - odpowiedzialność poniesie zarówno osoba udzielająca korzyści majątkowej lub osobistej, jak i osoba przyjmująca korzyść, jeśli sprawuje opiekę lub nadzór nad pokrzywdzonym

* Korzyść majątkowa lub osobista jest to korzyść zarówno dla siebie, jak i dla kogo innego (art. 115 § 4 kodeksu karnego).

Cel - wykorzystanie ofiary

wykorzystanie w prostytucji -

wykorzystanie w pornografii -

wykorzystanie w innych formach seksualnego wykorzystania -

wykorzystanie w pracy lub usługach o charakterze przymusowym - wszelka praca lub usługi wymagane od jakiejś osoby pod groźbą jakiegokolwiek kary, do których dana osoba nie zgłosiła się dobrowolnie.

wykorzystanie w żebractwie -

wykorzystanie w niewolnictwie - stan zależności, w którym człowiek jest traktowany jak przedmiot własności.

wykorzystanie w innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka -

wykorzystanie w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy - ustawa transplantacyjna odwołuje się do zasady non profit, w myśl której za pobrane od dawcy komórki, tkanki lub narządy nie można żądać ani przyjmować zapłaty lub innej korzyści majątkowej. Żywy dawca powinien spełnić szereg warunków określonych w ustawie - przede wszystkim jednak pobranie komórek, tkanek lub narządu od żywego dawcy na rzecz osoby nie będącej krewnym wymaga zgody sądu rejonowego.